

Tutkimusraportti 1.10.2014

**Harvialan kartanoalueen asemakaava-alueen
lepakkoselvitys 2014**

JANAKKALAN LUONTO JA YMPÄRISTÖ RY

Ari Lehtinen

1	Johdanto-----	3
2	Menetelmä-----	4
3	Tulokset-----	5
4	Yhteenveto ja suositukset-----	6
5	Lähteet-----	7
6	Liitteet: kartat 1-7 ja SLTY:n lepakkoalueiden luokitteluohje	

1. JOHDANTO

Janakkalan kunta (viranhaltijapäätös N:o 6/2014 23.6.2014) tilasi kesällä 2014 Janakkalan Luonto ja Ympäristö ry:ltä lepakkoselvityksen Harvialan kartanoalueen asemakaavoitettavalta alueelta yhdistyksen jättämän tarjouksen pohjalta. Selvitys on maankäyttö- ja rakennuslain 9 pykälän mukainen selvitys alueen luonnonarvoista kaavoituksen lähtöaineistoksi.

Suomessa on nykyään tavattu 13 eri lepakkolajia. Kaikkien lepakkolajien ei ole todettu lisääntyvän Suomessa vaan osa lajeista on harvinaisia tai satunnaisia. Tavallisimpia ja täällä lisääntyviä lajeja ovat pohjanlepakko (*Eptesicus nilssoni*), viiksisiippa (*Myotis mystacinus*), isoviiksisiippa (*Myotis brandtii*), vesisiippa (*Myotis daubentoni*) sekä korvayökkö (*Plecotus auritus*). Kaikki nämä tavallisimmat lepakkolajit kuuluvat myös Janakkalassa tavattavaan nisäkäslajistoon.

Pohjanlepakko on lajeista karaistunein. Se viihtyy monenlaisilla metsäisillä kulttuurivaikutteisilla alueilla, jopa kaupunkien puistoalueilla ja saalistelee pienissä puuston aukko- ja puukoppeissa kuten teiden, sähkölinjojen ja hakkuiden reunamilla. Päiväpiilo on usein rakennuksissa tai ontossa isoissa puissa.

Viiksi- ja isoviiksisiippa viihtyvät enemmän metsäisillä alueilla, usein vesistöjen lähellä. Saalistavat tarvittaessa harvan metsän sisällä, usein kuitenkin hyödyntävät pieniä aukkoja saalistuksessa. Viiksisiippaa tavataan enemmän kulttuuriympäristössä, esim. kartanoiden puistoalueilla kun taas isoviiksisiippa on selkeämpi metsälaji. Päiväpiilot useimmiten rakennuksissa, hyväksyvät myös lepakkopöntöt.

Vesisiippa on saalistuksessaan riippuvainen vesistöistä. Saalistaa jokien ja purojen päällä lähellä veden pintaa, isoimmilla vesistöillä lähellä rantaa. Päiväpiilo on usein siltarakenteissa tai rakennuksissa. Päiväpiilo voi olla hyvinkin kaukana öisistä ruokailualueista.

Korvayökkö on eniten kulttuurisidonnainen. Saalistelee puutarhoissa, puistikoissa ja pihoilla. Päiväpiilo on useimmiten rakennuksissa, joskus suurissa ontossa puissa. Samassa päiväpiilossa voi olla paljon yksilöitä.

Kaikki Suomessa tavattavat lepakkolajit ovat rauhoitettuja ja kuuluvat Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IVa (92/43/ETY) lajeihin. Suomen luonnonsuojelulain nojalla näiden lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Lisäksi Suomi on liittynyt kansainväliseen lepakoidensuojelusopimukseen (EUROBATS), joka velvoittaa jäsenmaitaan suojelemaan lepakoille tärkeitä saalistusalueita (Valtionsopimus 943/1999). Vuonna 2010 julkaistussa uudessa lajien uhanalaisuusluokituksessa (IUCN) Suomessa tavattavista lepakkolajeista ripsisiippa (*Myotis nattereri*) on uhanalaisluokassa erittäin uhanalainen (EN) ja pikkulepakko (*Pipistrellus nathusii*) luokassa vaarantuneet (VU).

2. MENETELMÄ

Janakkalan kunta tiedotti asemakaava-alueen asukkaita ja yrittäjiä suoritettavasta lepakkoinventoinnista talouksiin lähetetyllä tiedotteella sekä ilmoituksella Janakkalan Sanomissa sekä kunnan nettisivuilla.

Inventointialueella tehtiin ensin inventoinnin suorittajan, Ari Lehtisen, toimesta päiväsaikaan maastokatselmus 6.7., jolloin selvitettiin metsäisten alueiden osalta inventointireitit ja mahdolliset ontot puut tms. jotka voisivat toimia lepakoiden päiväpiiloina.

Kartoitusmenetelmä oli yksinkertaisuudessaan sellainen, että inventoitava alue (= asemakaavan tarkastelualue) kuljettiin kuutena yönä jalkaisin läpi siten, että jokainen osa-alue tuli inventoitua vähintään kahteen eri kertaan. Ydinalueella kartanorakennuksen lähialueella inventointi tehtiin jokaisella laskentakerralla. Inventoinnissa apuna käytettiin lepakkojen ylääänien kuunteluun suunniteltua ylääänidetektoria (malli Pettersson D 240x), jolla tarvittaessa olisi voinut myös äänittää lepakoiden saalistusäänet. (Alkuperäiset laskentareittikartat liitteinä.)

Laskennat ja säätila laskennan alkaessa:

1. laskenta	7.-8.7. klo. 23.15-02.15	heikkoa S-tuulta, puolipilvistä, +20 C
2. laskenta	22.-23.7. klo. 22.50-02.00	tyyntä, puolipilvistä, + 20 C
3. laskenta	7.-8.8. klo. 22.30-02.00	tyyntä, puolipilvistä, + 19 C
4. laskenta	15.8. klo. 21.15-23.00	tyyntä, puolipilvistä, +17 C
5. laskenta	30.-31.8. klo. 21.30-01.30	tyyntä, pilvistä, +13 C
6. laskenta	3.-4.9. klo. 21.30-02.00	tyyntä, selkeää, + 16 C

Kesäkuun loppu, lepakkoinventointia koskevan viranhaltijapäätöksen jälkeen, oli kylmä ja sateinen, eivätkä säät suosineet lepakkoinventointien aloittamista koska ne täytyy tehdä sateettomana ja mielellään lämpimänä ja tyyneenä yönä parhaan mahdollisen tuloksen saavuttamiseksi. Heinäkuun kuudes päivä säätyyppi muuttui nopeasti. Alkoi pitkä, helteinen ja sateeton jakso, joka suosi lepakkoinventointien suorittamista aina syyskuun alkuun, joka myös oli poikkeuksellisen lämmin.

3. TULOKSET

Taulukossa 1 on esitetty inventoinneissa havaitut lajit yksilömäärittäin. Havaintopaikkojen sijainti inventointireittien varrella ilmenee liitekartoista 1-6, joihin on merkitty kunkin laskennan aikana kuljettu reitti ja havaitut lepakoiden saalistusalueet. Koska viiksi-/isoviiksisiippaa ei maastossa äänen perusteella pysty määrittämään lajilleen niin niitä käsitellään yleensä lepakkokartoituksissa lajiparina, ellei selvitykseen liity poikkeusluvalla suoritettavaa lepakoiden pyydystämistä tutkimustarkoituksessa.

	7.-8.7.	22.-23.7	7.-8.8.	15.8.	30.-31.8.	3.-4.9.
Pohjanlepakko	4	7	9	4	8	6
Viiksi-/isoviiksisiippa	0	0	3	4	4	4
Vesisiippa	2-4	1-2	1-2	1	1	2

Suurin osa havaituista lepakoista saalistelivat kartanon päärakennuksen ja radan välisellä alueella. Eri laskentojen tuloksia tulkiten tällä alueella saalisti kesän 2014 aikana 6-7 eri pohjalepakkoyksilöä ja 3-4 eri viiksi- / isoviiksisiippayksilöä. Toinen lepakoiden suosima saalistusalue oli kartanon päärakennuksen koillispuolella oleva tieura ja sen välittömässä tuntumassa oleva maisemallisestikin komea pääosin mäntyvaltainen mäki. Tällä alueella arvioin saalistaneen 3-4 eri pohjanlepakkoyksilöä sekä 2-3 eri viiksi- / isoviiksisiippayksilöä. Näiden lisäksi kahdessa laskennassa tavattiin yksi pohjanlepakkoyksilö kaavan tarkastelualueen itäosassa Alikartanontien tuntumassa sekä yhdessä laskennassa yksi pohjanlepakko kaava-alueen länsireunassa kaavan tarkastelualueen ulkopuolella, kuitenkin vaikutusalueen sisäpuolella. Lisäksi Sääjärvenojan (Pikkujoki) luona silloilta havaittiin laskennoissa 2-4 eri vesisiippayksilöä.

Yhteensä siis kaava-alueen inventoinneissa havaittiin 11-13 eri pohjanlepakkoa, 5-7 viiksi-/isoviiksisiippaa sekä 2-4 vesisiippaa.

Toisella inventointikerralla havaittiin pian auringonlaskun jälkeen yhden pohjanlepakon tulevan ulos rakennuksesta (nykyisin taimimyymlänä toimiva) räystäään alla olevasta ilmastointikanavasta ja lähtevän saalistuslennolle. Muita havaintoja lepakoiden päivehtimispaikoista ei tehty. Koska inventointialueelta ei löytynyt järeitä onttoja puita niin erittäin todennäköisesti lepakot käyttävät päiväpiiloinaan alueen rakennuksia. Koska alueelta ei kuitenkaan tavattu minkään havaitun lajin osalta edes keskisuuria esiintymiä niin ei katsottu tarpeelliseksi tässä vaiheessa tarkastaa rakennusten vintti- ym. tiloja mahdollisten päiväpiilojen selvittämiseksi.

4. YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

Lepakkokartoitusten tulosten tulkinnessa käytetään Suomessa yleisesti Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen laatimaa ohjeistusta, jonka mukaan lepakkoalueet luokitellaan kolmeen luokkaan (liite 1). Korkein suojelustatus on luokalla 1, jonka määrittelyperusteena on lisääntymisyhdyskunta tai muu suuri kolonia. Luokan 1 alueiden tai kohteiden hävittäminen ja heikentäminen on siten luonnonsuojelulain nojalla kielletty.

Luokkaan 2 kuuluvat esim. sellaiset lepakoiden käyttämät ruokailualueet, joilla ruokailevien lepakoiden määrä on suuri tai aluetta käyttää monta eri lajia tai aluetta käyttää harvinainen erityistä suojelua vaativa laji. Nämä alueet ovat EUROBATs-sopimuksessa tarkoitettuja tärkeitä ruokailualueita jotka sopimuksen nojalla tulee säästää. Tällaisilla alueilla ei kuitenkaan ole suoraa luonnonsuojelulaista johtuvaa suojaa.

Luokkaan 3 kuuluvat muut alueet, joita lepakot käyttävät esim. päivehtimiseen ja/tai ruokailualueena. Tällaiset alueet tulisi mahdollisuuksien mukaan huomioida ja säästää erilaisten hankkeiden yhteydessä.

Tehtyjen inventointien tulosten perusteella voidaan sanoa, että Harvialan kartanoalueen asemakaava-alueen osa-alue täyttää edellä mainitun luokituksen luokan 3 kriteerit ja sen alueen suunnittelussa tulisi pyrkiä huomioimaan myös lepakoiden esiintymismahdollisuudet alueella jatkossa. Tämä luokan 3 alue on esitetty karttaliitteessä 7.

Kaavan tarkastelualueen itäosalla rakennusten ja Alikartanon tien välissä ei ole merkitystä lepakoiden ruokailualueena avoimuutensa vuoksi. Tämä alue on nykyisin taimituotantoaluetta.

Inventoidulla kaava-alueella ei havaittu erityisiä merkkejä lepakoiden lisääntymisestä alueella ja yksilömäärät eri laskennoissa pysyivät suhteellisen tasaisina. Viiksisipiipalajien osalta havainnot alkoivat vasta kolmannella laskentakerralla ja pysyivät samalla tasolla syyskuun alkuun.

Selvityksen tuloksiin ei liity merkittäviä epävarmuustekijöitä. Jokaisella laskentakerralla laskija ja laskentamenetelmä olivat samat ja sääolot olivat suosiollisia laskennan suorittamiseksi.

Lappalainen Markku 2002: Lepakot... salaperäiset nahkasiivet

Valste J. 2007: Nisäkkäät Suomen luonnossa

Vihervaara p., Virtanen T., Välimäki I. 2008: Lepakot ja metsätalous – Isoviiksisiippojen radioseurantatutkimus UPM-Kymmene Oyj: Janakkalan Harvialan metsätiloilla 2008

Luonnonsuojelulaki 1096/1996

Rassi P., Hyvärinen E., Juslen A., Mannerkoski I. :Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010

Luontodirektiivi 1992 : Neuvoston direktiivi 92/43/ETY

Suomen ympäristöhallinto 2007 : Raportti luontodirektiivin toimeenpanosta Suomessa 2001-2006

(luettavissa www.ymparisto.fi)

Valtionsopimus 943/1999 : Suomen säädöskokoelman sopimussarja 104/1999. Asetus Euroopan lepakoiden suojelusta tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta.

LIITE 1

SLTY:n ohje lepakkoalueiden luokitteluun.

Luokka I: Lisääntymis- tai levähdyspaikka.

Ehdottomasti säilytettävä, hävittäminen tai heikentäminen luonnonsuojelulaissa kielletty

- Hävittämiselle tai heikentämiselle on haettava lupa ELY-keskukselta.
- Jos poikkeuslupa myönnetään, tulee lepakoille aiheutuvaa haittaa pienentää esimerkiksi asentamalla korvaavia päiväpiilopaikkoja, kuten pönttöjä. Korvaavista toimista antaa tietoa esimerkiksi Mitchell-Jones (2004).
- Suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon suojeltuun kohteeseen liittyvät lepakoiden käyttämät kulkureitit ja ruokailualueet.

Luokka II: Tärkeä ruokailualue tai siirtymäreitti.

Alueen arvo lepakoille huomioitava maankäytössä (EUROBATS)

- Vahva suositus, jolla ei kuitenkaan ole suoraan luonnonsuojelulain suojaa.
- Tärkeä saalistusalue voi olla sellainen, jolla saalistaa monta laji ja/tai alueella saalistaa merkittävä määrä yksilöitä.
- Aluetta käyttävä laji on harvinainen tai harvalukuinen.
- Alue on todettu tai todennäköinen siirtymäreitti päiväpiilon ja saalistusalueen välillä.
- Jos siirtymäreitti katkaistaan, tulisi toteuttaa korvaava reitti.
- Huomioidaan alueen lähellä sijaitsevat lisääntymis- ja levähdyspaikat

Luokka III: Muu lepakoiden käyttämä alue.

Maankäytössä mahdollisuuksien mukaan huomioitava alueen arvo lepakoille.

- Alue on lepakoiden käyttämä, mutta laji ja/tai yksilömäärä on pienehkö.
- Ei mainittu luonnonsuojelulaissa
- Ei suosituksia EUROBATS-sopimuksessa

Karttaliite 1.

Harvialan kartanoalueen
asemakaava-alueen
lepakkokartoitus 2014

Asemakaava-alueella
oleva lepakoiden ruokailu-
alue, LUOKKA 3

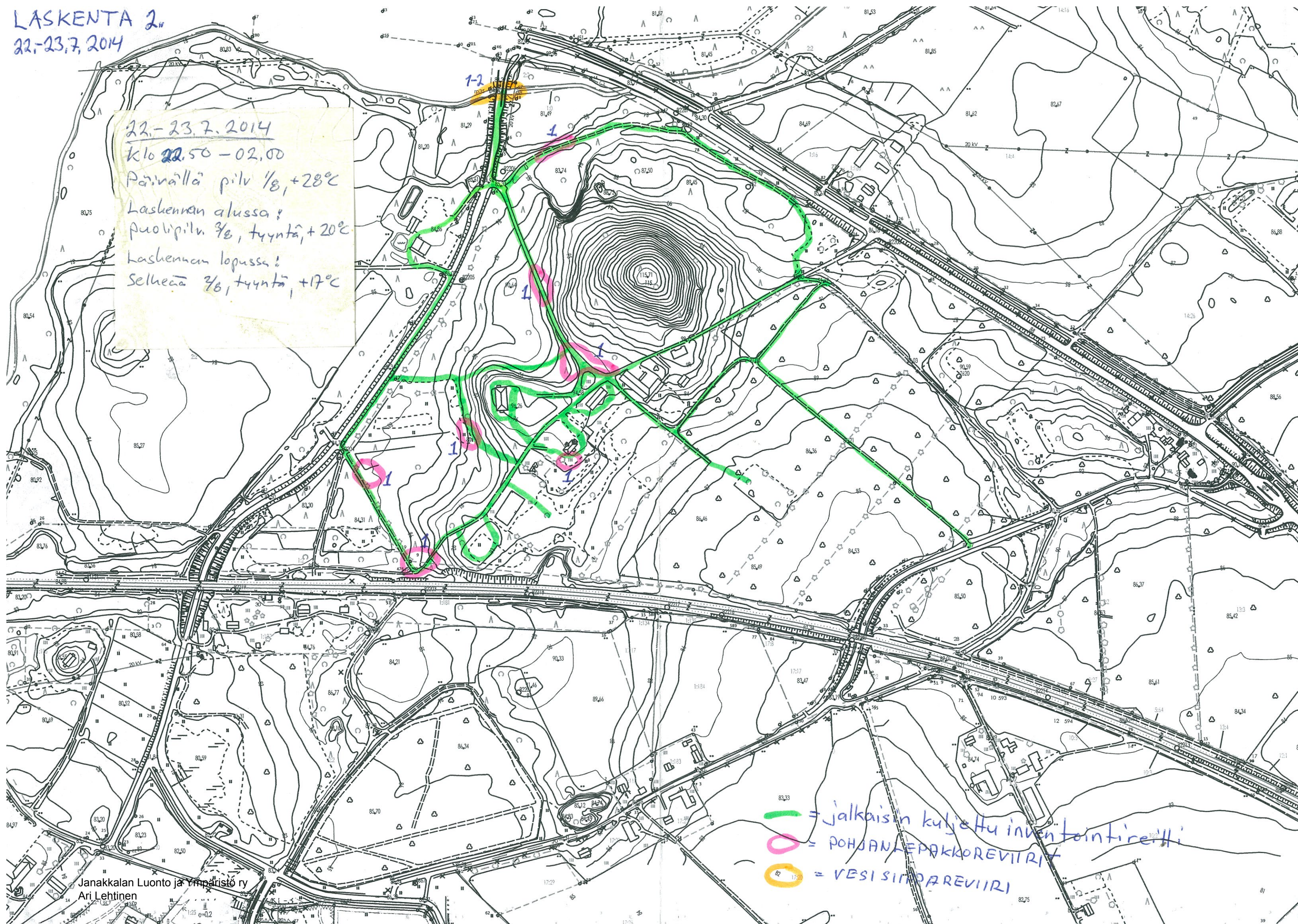
LASKENTA 2.
22.-23.7.2014

22.-23.7.2014
klo 22.50 - 02.00
Päivällä pilv $\frac{1}{8}$, +28°C
Laskennan alussa:
puolipilv $\frac{3}{8}$, tyynä, +20°C
Laskennan lopussa:
Selkeää $\frac{3}{8}$, tyynä, +17°C

— = jalkaisin kuljettu inventointireitti
○ = POHJANLEPAKKOREVIIRI
○ = VESI SIIPAREVIIRI

LASKENTA 2.
22.-23.7.2014

22.-23.7.2014
klo 22.50 - 02.00
Päivällä pilv $\frac{1}{8}$, +28°C
Laskennan alussa:
puolipilv $\frac{3}{8}$, tyynä, +20°C
Laskennan lopussa:
Selkeää $\frac{3}{8}$, tyynä, +17°C

LASKENTA 3. 7.-8.8.2014

7.-8.8.2014

klo 22.30 - 02.00

päivällä pilv $\frac{1}{8}$, $+27^{\circ}\text{C}$

alkuillasta sadehuuro

Laski alussa

puolipilvi $\frac{3}{8}$, tyynä $+19^{\circ}\text{C}$

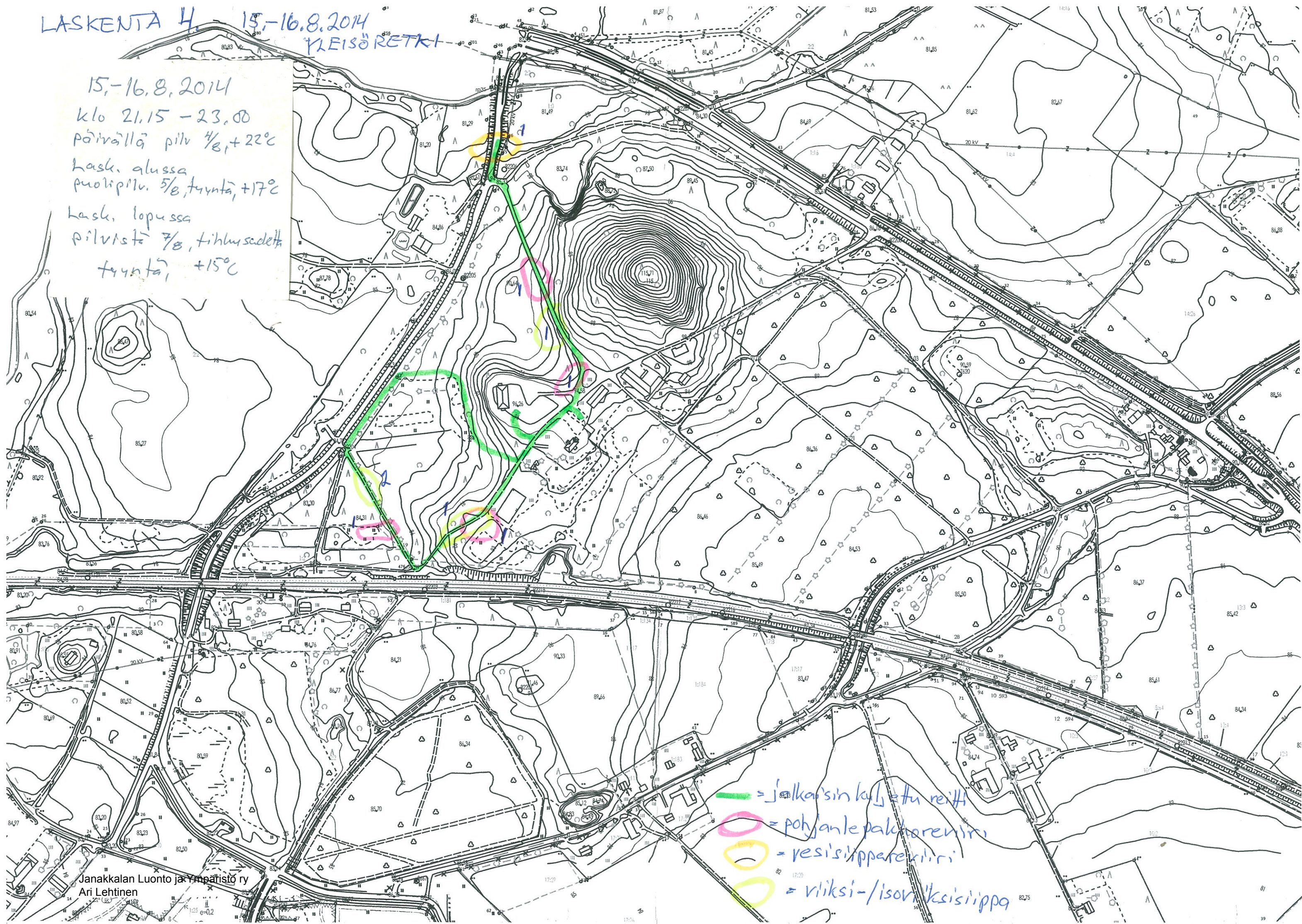
Laski lopussa:

selkeä $\frac{1}{8}$, tyynä, $+17^{\circ}\text{C}$

 = jalkaisin kuljettu inventointireitti
 = POKKANLEPPÄKOREVIIRI
 = VESISIIPPARIVIIRI
 = VIIKSI-/ISOVIIKSIIPPARIVIIRI

LASKENTA 4. 15.-16.8.2014
KLEISÖRETKI

15.-16.8.2014
klo 21.15 - 23.00
pöivällä pilv $\frac{1}{8}$, +22°C
Lask. alussa
puolipilv. $\frac{5}{8}$, tynntä, +17°C
Lask. lopussa
pilvistä $\frac{3}{8}$, tiheysadeth
tynntä, +15°C

— = jalkaisin kuljettu reitti
○ = pohjanleppäorensi
○ = vesisiipparensi
○ = vliksi-/isomiksi siippa

LASKENTA 5

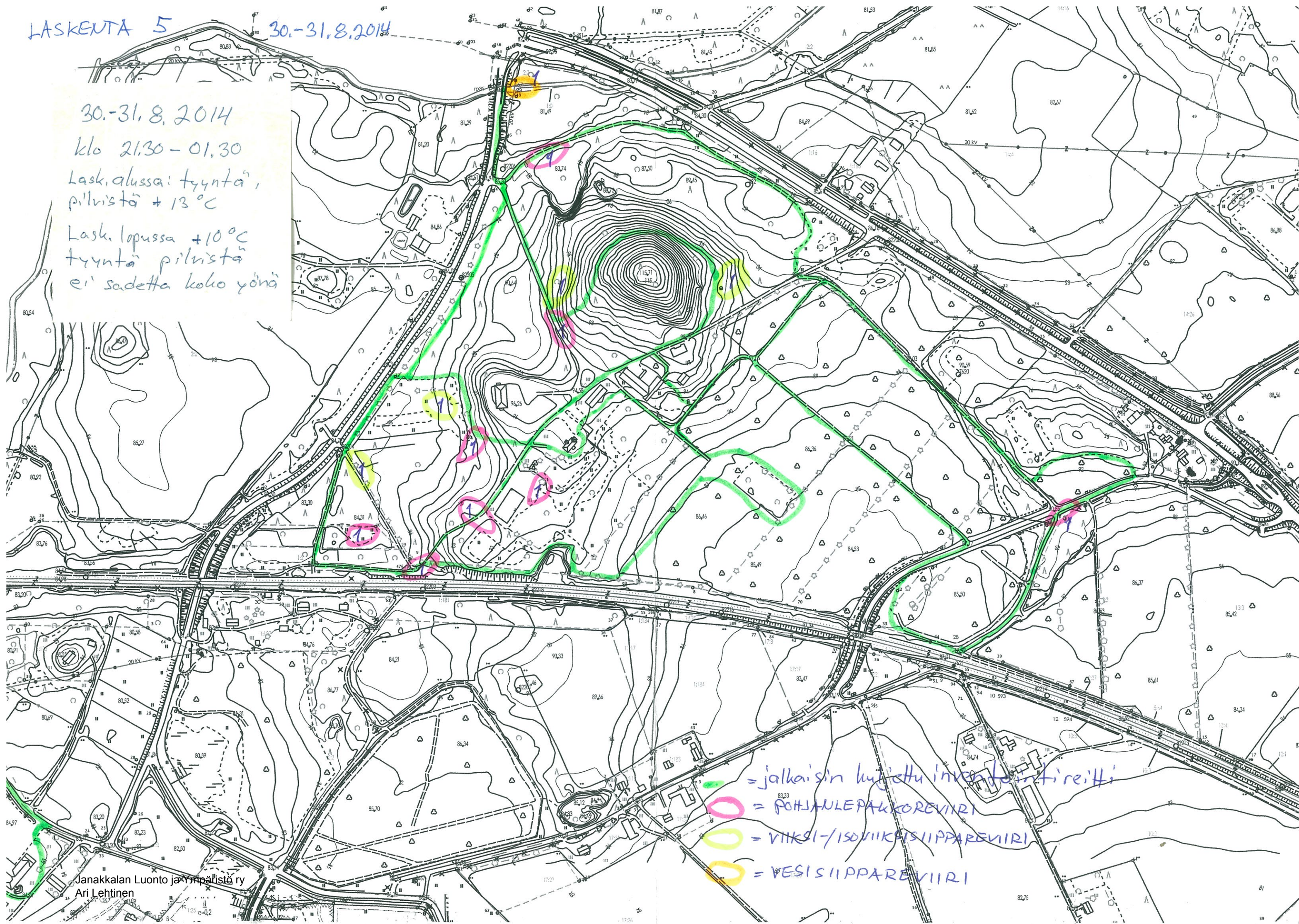
30.-31.8.2014

30.-31.8.2014

klo 21.30 - 01.30

Lask. alussa: tyyntä,
pilvistä +13 °C

Lask. lopussa +10 °C
tyyntä pilvistä
ei sadetta koko yönä

LASKENTA 6. 3.-4.9.2014
WU 21.30 - 02.00

3.-4.9.2014
 pöyrällä 34, +20°C
 selkeää, puoli pihvistä
 laski alussa
 tyynä +16°C, selkeää
 laski, lopussa
 tyynä +12°C selkeää
 21.30-02.00

— = jalkaisin kuljettu reitti
 ○ = POHJANLEPAKKOREVIERI
 ○ = VIIKSI-/ISOVIIKSI-SIIPPA REVIIRI
 ○ = VESI-SIIPPA REVIIRI